

3.9.2014

Dnro 3515/5/14

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Kaija Tanttinen-Laakkonen

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI MIELENTERVEYSLAIN 17 §:N MUUTTAMISESTA

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että mielenterveyslakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan tahdosta riippumattomaan hoitoon määrätyn oikeuspsykiatrisen potilaan hoitoa voitaisiin jatkaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) päätöksellä. Muutos koskisi niitä tilanteita, joissa tahdosta riippumattomaan hoitoon määrätyn oikeuspsykiatrisen potilaan hoidon jatkamista koskevaa lääkärin päätöstä ei ole tehty mielenterveyslaissa säädetyssä määräajassa tai hoidon jatkamista koskeva päätös jätetään hallinto-oikeudessa vahvistamatta tai kumotaan muusta syystä kuin mielenterveyslaissa säädettyjen edellytysten puuttumisesta johtuen.

Mielenterveyslaissa ei ole säännöksiä siitä, missä järjestyksessä oikeuspsykiatrisen potilaan hoidosta päätetään ja mikä taho on toimivaltainen tekemään päätöksen silloin, jos hoidon jatkamista koskeva päätös myöhästyy tai jos hallinto-oikeus ei vahvista hoidon jatkamista koskevaa päätöstä tai kumoaa hoidon jatkamispäätöksen muotovirheen vuoksi.

Esitysluonnoksen mukaan ”lainsäädännön puutteellisuus on saattanut yksittäiset virkamiehet oikeudellisesti vaikeaan asemaan, sillä heiltä ei voida edellyttää vapaudenriiston käsittävää perusoikeuksiin puuttumista ilman lain tukea. Lisäksi oikeuspsykiatriset potilaat jäävät pahimmillaan ilman heille perustuslaissa taattua hoitoa ja hoivaa. Sairauden hoitamatta jättäminen voi mielenterveyslain 8 §:n edellytysten mukaisesti vakavasti vaarantaa potilaan terveyttä tai turvallisuutta taikka muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta.”

Tahdosta riippumattomaan hoitoon määrääminen ja jatkohoitopäätöksen tekeminen on virkavastuuseen perustuvaa julkisen vallan käyttöä, jonka tulee perustua lakiin. Tahdosta riippumattomaan hoitoon määrääminen on vapaudenriiston käsittävä toimenpide, jonka tulee niin ikään perustua lakiin.

Korkein hallinto-oikeus on antanut neljä vuosikirjaratkaisua, jotka liittyvät oikeuspsykiatrisen potilaan tahdosta riippumattoman hoidon jakamista koskevan päätöksen määräaikoihin ja viranomaisen toimivaltaan (KHO 1993 A 32, KHO 2011:70, KHO 2014:10 ja KHO 2014:11). Korkein hallinto-oikeus on ratkaisuisaan tulkinnut mielenterveyslakia siten, että toimivalta näissä tilanteissa on THL:lla. Ratkaisussa KHO 2014:11 todetaan muun muassa seuraavaa: ”Oikeuspsykiatristen potilaiden aseman erityisluonteen vuoksi ja kun otetaan huomioon, että tällaisen potilaan sairaalasta poistaminen säännönmukaisesti tapahtuu THL:n vahvistaman ylilääkärin päätöksen nojalla ja mahdollisesti myös mielenterveyslain 18 a §:ssä tarkoitetun valvonta-ajan jälkeen, ei ole perusteltua, että tämä asema muuttuisi sattumanvaraisten seikkojen perusteella. Tällaisesta tilanteesta on kysymys, kun jatkohoitopäätös myöhästyy sairaalan erehdyksen tai potilaan karkaamisen vuoksi. Kun oikeuspsykiatrisen potilaan asema mielenterveyslain 17 §:ssä tarkoitettuna potilaana ei ole päättynyt ja näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on välttämätöntä eikä sairaalan vastuunalainen lääkäri enää voi päättää säädetyssä määräajan jälkeen hoidon jatkamisesta, on perusteltua katsoa, että hoidon

jatkamisesta päättäminen tässä tilanteessa kuuluu oikeuspsykiatriasta vastaavana viranomaisensa THL:lle.”

Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätösten myötä oikeustila on nyttemmin sinänsä selvä. Pidän jossain määrin poikkeuksellisen lain säätämistä sellaisten tilanteiden varalle, joissa on menetelty lainvastaisesti, kuten laiminlyöty laissa säädetyn määräajan noudattaminen. Tässä tapauksessa lain täydentämistä korkeimman hallinto-oikeuden päätösten jo osoittamalla tavalla voidaan pitää sinänsä perusteltuna. Asian selvään oikeustilaan nähden en kuitenkaan pidä asianmukaisena, että lausuntokierrokselle lähetetään monin osin puutteellinen esitysluonnos. Esitysluonnokseen sisältyvässä lakiehdotuksessa ei edes ole otettu huomioon mielenterveyslain muuttamisesta 6.6.2014 annettua ja 1.8.2014 voimaan tullutta lakia (438/2014). Lailla muutettiin muun muassa mielenterveyslain 17 §, sellaisena kuin se oli laissa 1066/2009.